



**”Jos sul on tylsii ihmisiä, niin eihän sitä
kukaan jaksakaan kattoo”**

- NÄKÖKULMIA TOSI-TV:N ROOLITUKSEEN

Tiia Salin

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2014
Elokuvan ja television
koulutusohjelma
Tuottaminen

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Elokuvan ja television koulutusohjelma
Tuotanto

TIIA SALIN

”Jos sul on tylsii ihmisiä, niin eihän sitä kukaan jaksa kattoo
– Näkökulmia tosi-tv:n roolitukseen

Opinnäytetyö 44 sivua, joista liitteitä 5 sivua
Huhtikuu 2014

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa tosi-tv:n roolitusprosessia: mitä vaiheita prosessi sisältää, kuinka se etenee ja mitkä ovat sen tavoitteet. Tavoitteena oli koota tietoa tosi-tv-formaattien roolitusprosessista.

Opinnäytetyössä vertaillaan tosi-tv-formaattien roolitusprosesseja. Opinnäytetyön lähdemateriaaleja ovat teemahaastattelut, lehtiartikkelit, radiohaastattelut sekä aiheeseen liittyvä kirjallisuus. Suomeksi kirjallisuutta roolitukseen liittyen löytyy vain muutamia.

Haastattelujen tuloksena syntyi käsitys siitä, että roolitusprosessi on pitkä ja monivaiheinen. Roolitusprosessiin osallistuu useiden tv-tuotannon ammattiryhmän edustajat. Tosi-tv-formaattiin roolitettavista pyritään saamaan mahdollisimman kattava kuva. Ohjelman onnistumisen kannalta tosi-tv-formaatin roolittamisessa tärkeintä on kartoittaa osallistuvan henkilön motivaatio. Tosi-tv-formaattien roolitusprosesseissa tuotannolle tärkeintä on osallistujien motivaatio. Henkisesti ja välillä myös fyysisesti pitkä tuotantopakso on raskasta osallistujalle, tämän takia yksi tärkeimmistä roolituksen osista kilpailijalle on ”valmennus”

Opinnäytetyöllä saavutettiin syvempi käsitys tosi-tv:n roolitusprosesseista, sen rakenteesta ja tärkeydestä tosi-tv-tuotannon näkökulmasta. Roolituksen opetuksen liittäminen av-alan koulutukseen olisi hyödyllistä opiskelijoille niin kouluprojekteissa kuin työelämässäkin.

Avainsanat: Tosi-tv, roolitus, ”valmennus”

ABSTRACT

Tampere University of Applied Sciences
Degree programme in Film and Television
Producing

TIIA SALIN

“If you have boring people, no-one manage to watch it”

- Perspectives to casting of reality tv

Bachelor's thesis 43 pages, appendices 5 pages

April 2014

Purpose of this study was to identify casting process in reality TV: what kind of steps the process includes, how it proceed, and which are goals of the casting. The aim was to gather information about the casting process of reality TV.

This study compares casting processes in reality TV. Thesis source material are theme interviews, newspaper articles, radio interviews, as well as related literature. Related literature in Finnish found only a few.

The interviews resulted in the realization that the casting process is long and intricate. Casting process involved in a number of TV production professionals. The aim of Production Company is to get as much knowledge about the participants as possible during the casting process. The most important thing for the success of reality show is to find participants whose are motivated in a right way. The whole production can be mentally and physically hard for the participants so production companies uses psychologists to “coach” the participants.

This thesis achieved a deeper understanding of the reality TV show's casting in the process, the structure of it and the importance of casting in the point of view of Production Company. Adding the teaching of casting in to the audiovisual education would be beneficial for students in school projects but also in a working life

Keywords: Reality TV, casting, “coaching”

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	5
2. TYÖN AINEISTO JA RAKENNE.....	7
3. TOSI-TV	9
3.1. Tosi-tv:n alalajit.....	10
3.2. Tosi-tv formaatit	12
3.2.1 Big Brother.....	14
3.2.2 Iholla (eng. Connected).....	16
3.2.3 MasterChef.....	17
3.2.4 Selviytyjät (eng. Survivors)	18
3.2.5 Suurin Pudottaja (eng. The Biggest Loser).....	19
4. TOSI-TV –OHJELMIEN ROOLITUSPROSESSI	21
4.1. Prosessin vaiheet.....	22
4.1.1 Hakemus viidakko.....	22
4.1.2 Face-to-face haastattelut.....	23
4.1.3 Testaukset.....	24
4.2. Tosi-tv:n henkilöahmot.....	25
5. MITÄ FORMAATIT EDELLYTTÄVÄT HAKIJALTA.....	26
5.1. Iholla – Ohjelmaan roolitettavien motivaation varmistaminen.....	26
5.2. Big Brother – hakijoiden mentalisen kestävyuden arviointi.....	27
5.3. MasterChef – intohimo kokkaukseen.....	27
5.4. Suurin Pudottaja – terve ylipainoisuus.....	28
5.5. Selviytyjät – uimataito	28
6. ROOLITETTAVIEN ”VALMENNUS” JA JÄLKIHOITO	29
6.1. Valmennus ennen kuvauksia ja kuvausten aikana	29
6.2. Jälkihoito kuvausten jälkeiseen elämään	30
7. POHDINTA.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
8. LÄHTEET	37
LIITTEET	40
LIITE 1: Haastattelu kysymykset 11.-12.12.2013.....	40
LIITE 2: Selviytyjät hakemuskavakkeen kysymykset	42

1. JOHDANTO

Tosi-tv on viimeisten vuosikymmenten aikana kasvattanut suosiotaan vahvasti ja se näkyy niin kanavien ohjelmakartoissa, katsojaluvuissa kuin muussakin julkisuudessa. Tosi-tv ei ole enää vain tv-ohjelma, vaan se on hyvin vahvasti läsnä myös kaikissa sosiaalisissa medioissa eli siitä on kehittynyt monimediallinen tuote. Syitä tosi-tv:n suosioon kaksi. Se, että totuus on tarua ihmeellisempää ja se että tuotantokustannukset ovat edulliset verrattuna draamatuotantoon. Tosi-tv on useiden katsojien mielestä hömppää, tosiasiasa erilaiset tosi-tv-ohjelmat tyydyttävät realismin nälkäämme tässä digitaliajassa, jonka johdosta olemme nähneet kaiken. Tosi-tv on ollut itselleni aina se juttu numero 1, jota haluan tehdä, nähdä, kokeilla ja pohtia.

Tein suurimman osan työharjoitteluistani Susamuru Oy:ssä 2012, jolloin pääsin osallistumaan Ypäjä tv-sarjan tekemiseen monipuolisesti. Ypäjä on dokumenttisarja Ypäjän hevosopiston elämästä, jonka pääosissa on sekä opiston opiskelijoita että opettajia. Kuvausjakso oli pitkä, noin kahdeksan kuukautta, joten päähenkilöiden motivaatio oli pidettävä yllä. Se oli välillä todella vaikeaa nuorten naisten mielialojen ailahteluun vuoksi. Roolitus oli kuitenkin mielestäni aika hyvin onnistunut. Päähenkilöt olivat kaikki hyvin erilaisia ja kaikilla oli täysin erilaiset tulevaisuuden suunnitelmat ja tavoitteet. Oli mielenkiintoista seurata näiden nuorten kasvua ihmisinä. Tämän projekti herätti myös suuremman kiinnostukseni ”mystistä” roolitusta kohtaan.

Tuotantoon ja ohjelmaan roolituksen kautta valitut ihmiset, joista myöhemmin käytän sanaa **roolitettu**, ovat erittäin merkittävä osa tosi-tv:tä ja jopa yksi tärkeimmistä osista koko ohjelman menestymisen kannalta.

Vaikka roolituksen osa sekä tosi-tv:ssä että draamassa on merkittävä, sen osuus av-alan opetuksessa on lähes olematon. Siitä ei juuri muutenkaan puhuta. Se on harmillista, sillä sanoisin, että roolitus kuuluu osaksi television tekemisen perusasioita. Tosi-tv:n roolituksesta on olemassa vähän englanninkielistä kirjallisuutta ja vielä vähemmän suomeksi kirjoitettua. Tästä syystä lähdin seminaarityössäni tutkimaan Yhdysvaltojen sekä Suomen ensimmäisiä *Big Brother* -kausia ja niiden roolituksia, toiveena saada tietoa roolituksesta: kuinka se toimii, millaisia hahmoja on valittu, onko yhtäläisyyksiä ym. Tiedonjano ei kuitenkaan loppunut siihen, vaan halusin kuulla ja oppia roolituksesta yhä

enemmän. Niinpä opinnäytetyössäni tarkastelen onnistuneita tosi-tv:n roolitusprosesseja. Tarkoituksena löytää vastauksia muun muassa seuraaviin kysymyksiin: Miten roolitus tehdään? Valmennetaanko roolitettuja ja miten se tehdään? Mikä on roolituksen merkitys ohjelman sisällön ja menestyksen kannalta?

2. TYÖN AINEISTO JA RAKENNE

Tutkimusta varten tein joulukuussa 2013 teemahaastatteluja menestyneiden tosi-tv-formaattien tuottajille sekä kanavan edustajalle. Haastateltavina olivat Suomen Big Brotherin tuottaja Mikko Räisänen Endemol Finland, Iholla-sarjan vastaava tuottaja Lilli Blomberg; Moskito Television; Selviytyjät-sarjan tuotantopäällikkö Mei Luukkonen; Moskito Television, Suurin Pudottaja ja MasterChef suomen tuottaja Pauliina Ojala; Shine Finland Oy sekä MTV3:n kotimaisten ohjelmien vastaava tuottaja Tomi Suomela.

Teemahaastattelu ei etene tarkkojen, yksityiskohtaisten, valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta niin kuin lomakehaastattelu, vaan väljemmin kohdentuen tiettyihin ennalta suunniteltuihin teemoihin. Se kuitenkin eroaa avoimesta haastattelusta, sillä siinä aihepiirit ja teemat ovat kaikille haastateltaville samoja ja kysymysten järjestystä voidaan muuttaa. Haastattelutilanteessa tavoitteena on keskustella haastateltavan valitsemista teemoista varsin vapaasti (KvaliMOTV, www-sivut, 2.4.2014.) Teemahaastattelu tuntui sopivalta haastattelumenetelmältä, koska itselläni oli vain vähän tietoa roolituksesta. Näin ollen syntyi paljon myös välikysymyksiä ja haastattelut olivat rentoja. Haastattelujen jälkeen tein vielä muutamia lisäkysymyksiä sähköpostitse. Muina tutkimuslähteinä käytin alan kirjallisuutta, artikkeleita sekä Tosi-tv-psykologin Laura Stenroosin radiohaastattelua.

Opinnäytetyössäni esimerkkiohjelmina käytän seuraavia tosi-tv-ohjelmia: *Big Brother*, *Iholla*, *Selviytyjät Suomi*, *MasterChef Suomi* sekä *Suurin Pudottaja*. Nämä olen valinnut tarkasteltaviksi siksi, että halusin käyttää esimerkkeinä nimenomaan kansainvälisiä menestysformaatteja, sillä niissä tiedon monipuolisuus on huipussaan. Ohjelmat poikkeavat toisistaan niin sisällön kuin roolitettavien tavoitteiden puolesta. Jokaisella ohjelmalla on eri lähtökohdat, ja niihin haetaan roolituksen kautta erilaisilla ominaisuuksilla varustettuja henkilöitä osallistujiksi. Aluksi esimerkkiohjelmieni listalla olivat myös mm. talentohjelma *Idols* sekä Suomen Huippu Malli Haussa, mutta ne karsiutuivat pois, koska en saanut haastatteluja formaattisalaisuuksien vuoksi. Valitsemani ohjelmat valitsin vertaillen omia mielenkiinnon kohteita, ohjelmien suosiota sekä ohjelmien erilaisia lähtökohtia.

Työni koostuu neljästä pääosiesta. Ensimmäisessä osiossa käsittelen tosi-tv:tä ohjelmatyypinä ja esittelen tarkemmin ohjelmat, joita käytän esimerkkeinä. Toisessa osiossa paneudun roolitusprosesiin, sen vaiheisiin ja mahdollisiin henkilöhahmoihin. Kolmannessa osuudessa perehdyn ohjelman sisältöön osallistuviin eli roolitettaviin henkilöihin. Mietin muun muassa, että mitä ohjelma heiltä vaatii. Viimeisessä osiossa paneudun roolitettavien ”valmennukseen” sekä jälkihoitoon. Onko sellaista ja kuinka se toteutetaan.

Työni koostuu tosi-tv:n määritelmästä, jossa haastattelut ovat mukana. Suorat lainaukset haastatteluista ovat tekstistä erotettuja. Kaikki esimerkkiohjelmani kulkevat koko ajan mukana, sillä vertailen niitä myös toisiinsa. Lopussa on tekemäni taulukko esimerkkiohjelmista, joka esittelee lyhyesti roolitusta eri tuotannoissa.

3. TOSI-TV

Tosi-tv on ohjelmatyyppi, joka usein käsikirjoitetaan jälkikäteen tai tuotannon aikana. Tapahtumaympäristö ja tehtävät ovat suunniteltu etukäteen, mutta ihmisten toimintaa ei voida sen tarkemmin tietää. Tosi-tv:ssä yksi oleellisin draamasta erottava tekijä on se, että siinä ei käytetä näyttelijöitä, vaan tavallisia ihmisiä. (Nikkinen & Vacklin. 2012, 305) Veijo Hietala tarkentaa määritelmää teoksessaan *Media ja Suuret tunteet* (2007, 85), että tosi-tv tarkoittaa television eri genret läpäisevää tyyliä, jossa todellisten ihmisten tunteet ja yksityisyys nostetaan osaksi keskeistä sisältöä, joita käytetään sitten viihteellisiin tarkoituksiin.

Hietala kertoo kirjassaan *Media ja Suuret tunteet* (2007, 60-62), että tosi-tv on tirkistelyä ihmisten elämiin ja näin ollen kiinnostus ja tosi-tv:n synty on ollut nähtävillä jo elokuvan synnystä lähtien. Vuonna 1895 Lumiären veljekset esittivät elokuvaklassikoita Pariisissa, joista yhdessä vanhempi veljistä istuu perheineen aamiaisella kotinsa puutarhassa ja syötää pientä lastaan. Tosi-tv:n suosio perustuu tirkistelyyn, sillä elämme tirkistelykulttuurissa. Jos mietitään tarkemmin tirkistelyä sanana, niin sehän tarkoittaa omin silmin näkemistä. Kiitos 90-luvun muutoksen, tämän päivän elämyksellinen uusromantiikka sallii tirkistelyn sekä juoruilun. Tästä on ollut seurauksena niin fiktion ja dokumentin sekoittuminen ja tosi-tv, joiden suosion huikea nousu on muuttanut mediamaisemaa melkoisesti.

Tosi-tv on laaja ohjelmatyyppi, johon tulee uusia ulottuvuuksia koko ajan lisää. Sen pääidea on ”tavallisten” ihmisten aidot tunteet, mutta viimeisen kymmenen vuoden aikana on alettu myös tuomaan julkisuudenhenkilöitä tosi-tv:seen ja lähemmäs katsojia. Esimerkiksi ohjelmissa *Tanssii Tähtien Kanssa*, *Neljän Tähtien Illallinen* sekä *Vain Elämää*, joissa julkisuudesta tunnetut henkilöt joutuvat laittamaan itsensä likoon erilaisissa tehtävissä.

Formaatti voi perustua niin suljettuun ympäristöön, julkisuuden henkilöihin, tai johonkin ammattiin. Siinä voidaan myös etsiä kykyjä tai elämänkumppania. Tosi-tv voi myös olla urheilukilpailu, tai se voi liittyä matkailuun, muodonmuutokseen tai itsensä kehittämiseen (Nikkinen & Vacklin 2012, 306.)

Tosi-tv:n ensisijainen tavoite on tietenkin viihdyttävyys, mutta sen lisäksi se tarjoaa roolitetuille ainutkertaisen mahdollisuuden kokea jotain sellaista, mikä normaalissa elämässä

ei olisi mahdollista, sekä hyvässä että pahassa. Roolitetut saavat uusia kokemuksia ja oppivat mahdollisesti jotain itsestään, mutta saavat myös julkisuutta, mitä jokainen käyttää parhaaksi näkemällään tavalla.

Tosi-tv on yleisnimitys viihdeohjelmille, joissa pääosassa ovat tavalliset ihmiset ja todelliset tapahtumat. Genrenä tosi-tv sijoittuu niin viihteen kuin faktan, samoin kun dokumentin ja draaman rajoille (Hill 2005, 2.) Tosi-tv nimitys on yleisnimitys lukuisille hyvinkin erilaisille ohjelmatyypeille ja pelkkä termi tosi-tv-ohjelma ei vielä paljasta, millaisesta ohjelmasta on kyse. Seuraavassa kappaleessa kuvaan erilaisten tosi-tv-ohjelmien jaottelua.

”Tosi-tv:ssä tavalliset ihmiset laitetaan, joko keinotekoiseen tai todelliseen ympäristöön, jota kuluttajat pääsee seuraamaan ja yksi perusedellytys sen menestymiselle on että tää seuraaja pystyy niinku jollain tavalla samaistumaan tai kokemaan sen kaltaisen selkeän tunteen, että hän on tarkkailijan roolissa suhteessa näihin seurattaviin henkilöihin ja/tai että hän pystyy kokemaan sen että hän tekisi tämän asian paremmin kuin nuo joita seurataan. Ja samaten tietää ikään kuin enemmän siitä vallitsevasta tilanteesta kuin nää seurattavat kohdehenkilöt” (Räisänen 2013.)

3.1. Tosi-tv:n alalajit

Tosi-tv:n ollessa laaja-alainen, se täytyy jakaa alalajeihin eri tyyllisuuntien perusteella. Alalajijaottelua on erilaisia, mutta opinnäytetyössäni käytän Veijo Hietalan jaottelua teoksesta Media ja Suuret tunteet (2007, 69-70) sekä lisänä Nikkisen ja Vacklinin docusoap määritelmää teoksesta Television Runousoppia (2011). Hietalan luettelemat alalajit ovat:

- Piilokameraohjelmat
- Paikan päällä -taltiointit
- Rekonstruktiot
- Lavastettu todellisuus

Piilokameraohjelmat ovat yksi vanhemmista tosi-tv:n muodoista, tien näyttäjii. Näissä esiintyjät eivät tiedä olevansa kuvauksen kohteena, mutta tilanteet ovat muuten tuotantoryhmän järjestämiä. (Hietala 2007, 69) Aluksi piilokameroiden käyttö oli varsin kesyä.

Huumori syntyi ihmisten suhtautumisista erilaisiin outoihin tapahtumiin. Nykyään piilokamerat ovat paljon raadollisempia ja perustuvat jopa ”uhrien” henkilökohtaisiin asioihin, joka saa uhrin kiivastumaan ja uhkailemaan. Esimerkkinä raadollisesta piilokamerasta on *Punk'd* (Katalyst Films 2003-2012), jossa Ashton Kutcher yrittää huijata muita julkisuuden henkilöitä muun muassa järjestämällä valepidätyksen.

Paikan päällä -taltioinneissa kamera on läsnä koko ajan näkyvänä elementtinä. Tällaisissa ohjelmissa seurataan esimerkiksi jonkin tietyn ammattikunnan toimintaa tai ihmisten arkea. Paikan päällä -taltioinneissa tuotantoryhmä ei pyri vaikuttamaan tapahtumiin vaan tapahtumien annetaan tapahtua omalla painollaan ja laajuudellaan, jolloin ei luoda ylimääräistä draamaa (Hietala 2007, 69.) Esimerkki paikan päällä – taltioinneista: *Poliisit* (Aito Media, 2009-), jossa seurataan eri paikkakuntien poliisin työtä.

Rekonstruktiot ovat tosi-tv:n alalaji, jossa käytetään näyttelijöitä todellisten tapahtumien jälkikäteen esittämiseen ja dramatisoimiseen. (Hietala 2007, 9). Esimerkkeinä rekonstruktioista ovat CBS:n tuottama 1989–1996 esitetty *Rescue 911*, jossa kerrottiin Yhdysvalloissa tapahtuneista tapaturmista ja *Poliisi-Tv* (TV2 1989-2013), jossa kerrotaan Suomessa tapahtuneista rikoksista, ja joihin etsitään katsojien avulla vihjeitä.

Lavastettu todellisuus on tosi-tv:n alalajeista laajin ja se voidaan edelleen jakaa lukuisiin alalajeihin. Tässä todellisuus lavastetaan ja luodaan televisiota varten. Osallistujat ovat myös hyvin tietoisia kameran läsnäolosta ja usein on tyypillistä, että osallistujille asetetaan paljon kieltoja ja sääntöjä. Tähän alalajiin kuuluvat niin erilaiset paritusleikit kuin tunnustus-talk showt kuten *Jerry Springer* (Stamford Media Center Productions 1991-), selviytymiskisat kuten *Selviytyjät* ja *Big Brother* ja elämäntapaottelut kuten *Vaimot vaihtoon* (Zodiak Media 2003-2009). (Hietala 2007, 70.)

Docusoap on yksi uusimmista tosi-tv:n lajeista. Se on kärpäsenä katossa -tyyppinen seurantaohjelma, joka yhdistää todellisuutta dokumentaarisella sekä saippuaopperamaisella, henkilövetoisella tyylillä. Tarinankerronnassa käytetään useita juonia henkilöiden johdolla. Docusoap on usein myös rajattu johonkin tiettyyn organisaatioon tai paikkaan, mutta henkilöiden toimintaan pyritään olemaan vaikuttamatta. Esimerkkeinä docusoa-

pista on Heathrown lentokentälle sijoittunut *Lentokenttä* (BBC 1996 - 2008) sekä kotimainen turistien suosimiin matkakohteisiin sijoittunut *Matkaoppaat* (Susamuru 2010-). (Nikkinen & Vacklin 2011, 306.)

”Dokusoap on sattumanvarasta. Siinä se tarina pitää löytää. – Se on uusin juttu tässä genressä. Tän tyyliset formaatit itse asiassa lisäänty” (Isotalo 2011.)

Tämän kaltainen jaottelu ei kuitenkaan ole veden pitävä, sillä eri alalajit sekoittuvat samoissa ohjelmissa ja ohjelmien tavoitteetkin vaihtelevat. Jotkut pyrkivät puhtaasti hauskuuttamiseen kuten *Piilokamera* ja *Hauskat Kotivideot*, jossa nimensä mukaisesti sattuu monen moista hauskaa tapausta. Toiset taas verhoavat sensaatio aineksensa valistavuuden tai moraalikasvatuksen kaapuun kuten *Jerry Springer, Rysän päällä* (Medicast, Cheaters II, Bobby Goldstein Productions 2000-). (Hietala 2007, 70.)

”Tositeevee on viihdettä. Viihde pitää ihan samallai sisällään musiikkiohjelmat, euroviisut, syksyysävelet, missikisat ja what ever. Sehän on valtavan iso otsikko. —Ei kauheen moni edes alan sisällä mieti näitä eroja saati sitte katsoja. Miks katsojan pitäis miettiä? Se joko viihtyy tai ei viihdy” (Isotalo 2011.)

3.2. Tosi-tv formaatit

Formaatilla tarkoitetaan ohjelmaideaa, joka on toistettavissa ja monistettavissa kansainvälisesti. Se on ikään kuin resepti, jota tuotantoyhtiö myy muille tuotantoyhtiöille tai kanaville. Tällaisena valmispakettina se on edullista tuottaa uudelleen muualla (Suomen formaattitehdas 2009, 9.)

Useimmat nykypäivän televisio-ohjelmista perustuvat johonkin formaattiin. Myös esimerkkeinä käyttämäni *Big Brother*, *MasterChef*, *Iholla*, *Selviytyjät* sekä *Suurin Pudottaja* ovat kansainvälisiä menestysformaatteja.

Jokaisella formaatilla on niin kutsuttu formaattiraamattu, joka sisältää yksityiskohtaisesti merkittävät asiat ohjelman sisällöstä ulkonäköön. Formaattiraamattuun kuuluu myös vaihtolovelvollisuus, josta syystä formaateista on todella vähän tietoa saatavilla.

Vaikka formaattiraamattu määrittää ohjelmasta ja sen rakenteesta jonkin verran, se on kuitenkin enemmänkin rikkaus kuin haitta tuotannon organisoinnin kannalta. Ostamalla oikeudet johonkin formaattiin, saadaan emotuotantoyhtiöltä käyttöön myös laaja verkosto, vihjeitä ja apuja tuotantoon, jotta välttyttäisiin virheiltä (Suomen Formaattitehdas 2009, 10.)

Formaatti saattaa määrittellä hyvinkin tarkat suuntaviivat esimerkiksi siihen, millaisia ihmisiä ohjelmaan halutaan ja perustelut, miksi he olisivat juuri sopivat (Blomberg 2013). Blomberg muistuttaa kansallisista eroavaisuuksista niin ihmisten käyttäytymisen, media-kulttuurin kuin senkin väliltä mitä voi televisiossa näyttää. Esimerkiksi Iholla-sarja on lähtöisin Israelista, joten edellä mainitut kulttuurilliset erot ovat ymmärrettävästi valtavat. Näin ollen tuotantoyhtiön pitää miettiä formaattiraamattua uudelleen ja lokalisoida se niin, että ohjelmasta saadaan suomalaista viihdettä suomalaisille.

Räisänen (2013) kertoo formaattiraamatun sisältävän myös erilaisia ohjeita sekä tapoja tehdä roolitusta, jotka kuuluvat vaihtolovelvollisuuden alaisuuteen. Hän kertoo esimerkin kuinka roolitusprosessiakin voidaan lokalisoida. Iso-Britannian *Big Brotherissa* on esimerkiksi tehty roolituskiertue ympäri maata, jolla on huijattu niin katsojia kuin roolitettaviakin. Samaan aikaan kiertueen kanssa tehtiin todellista niin kutsuttua täsmäroolitusta, josta oikeat kilpailijat valittiin. Suomessa tällaiseen ei ole resursseja. Räisänen (2013) kertoo, että Suomen *Big Brotherin* roolituksessa käytetään sekoitusta Australian sekä Iso-Britannian perusroolitusprosesseista.

Haastattelemieni tuottajien mielestä formaatti ei itsessään vaikuta paljoa roolitusprosessiin tai ohjelman tekoon, vaan parhaimmillaan se on dialogia ja tietojen vaihtoa eri maiden tuotantoyhtiöiden välillä. Vihjeitä ja neuvoja jaetaan puolin ja toisin, ristiin ja rastiin. Tämä tekee ohjelman eri maiden, mutta saman formaatin tuottajista myös ikään kuin kollegoja keskenään ja antaa tietynlaista lisäarvoa ohjelmalle.

Seuraavaksi esittelen opinnäytetyössäni käyttämäni esimerkkiohjelmat, jotka ovat:

- Big Brother
- Iholla
- MasterChef Suomi
- Selviytyjät Suomi
- Suurin Pudottaja

3.2.1 Big Brother



Kuva 1: Big Brotherin tunnus (wikipedia: Big Brother 2012 logo)

Big Brotherin omistaja yhtiö, hollantilainen Endemol, kuvailee Big Brotherin perusideaa verkkosivuillaan seuraavasti:

”Kaksitoista toisilleen tuntematonta lähetetään Big Brother taloon, jossa heidän tulee elää toistensa kanssa seuraavat 100 päivää. Tuntemattomien kohtaamista sekoittaa se, että he eivät saa olla missään yhteydessä läheistensä tai muun ulkomaailman kanssa. Ei kännyköitä, tv:tä, lehtiä tai radiota. He ovat kaikki yksin... paitsi miljoonat katsojat jotka arvostelevat heidän jokaista liikettään” (Endemol, [www-sivut](#) 22.1.2014.)

”Talo on täynnä kameroita ja mikrofoneja. Kaikki mitä puhutaan ja tehdään, esitetään televisiossa ja internetissä. He eivät voi syödä, nukkua tai edes ottaa rennosti ilman, että kukaan katselee” (Endemol, [www-sivut](#) 22.1.2014.)

”Asukkaat pysyvät talossa kaikesta paineesta huolimatta. Stressi syntyy kun tiedostaa, että milloin tahansa muut asukkaat voivat äänestää sinut pihalle. Kaikki

havittelevat Big Brother -voittajan titteliä ja uskovat sen olevan kaiken sen tuskan ja häpeän arvoista” (Endemol, www-sivut 22.1.2014.)

”Asukkaiden täytyy nimetä kaksi tai useampi asukas häätöäänestykseen, ja katsojat äänestävät kenen vuoro on poistua talosta. Talon viimeinen asukas voittaa ohjelman ja ison summan rahaa” (Endemol, www-sivut 22.1.2014.)

Big Brother-ohjelmaformaatti kuuluu tosi-tv:n alalajeista ryhmään **lavastettu todellisuus**. Siinä on kilpailijoita varten rakennettu ympäristö, jossa he elävät 14 viikkoa. Lähes kaikki tekeminen talossa on lavastettua. Ilman päivittäin annettuja tehtäviä talossa olo niin näyttäisi, kuin varmasti myös olisi tylsää, sillä mitään ei tapahtuisi. Big Brother -talon asukkaat saavat ottaa taloon mukaan vain tietyn määrän omia esineitä, joista on poisluettu kaikki viihteellinen. Aika, jolloin asukkailla ei ole mitään määrättyä tehtävää on usein tylsää, koska muita viihdykkeitä ei ole kuin toiset asukkaat.

Suomen *Big Brotheria* useamman tuotantokauden tuottanut Mikko Räisänen kertoo haastattelussa (Räisänen 2013), että *Big Brotherin* tekijät ympäri maailmaa (15 - 20 maan tuottajat) kokoontuvat vuosittain *Big Brother Exchangen.*, jossa jokaisen maan edustaja saa kertoa omasta viimeisimmästä tuotantokaudestaan hyvät ja huonot puolet. Siellä myös jaetaan tietoa, vihjeitä ja mielipiteitä. Räisänen kuitenkin huomauttaa, että tapaamisesta saatu näkemys täytyy muokata Suomen televisioon ja katsojille sopivaksi. *Big Brother Exchange* antaa todella suuren lisäarvon *Big Brotherin* kaltaisen tosi-tv-ohjelman tuottajalle, mutta tietenkin myös itse formaatille, koska siellä kohtaa niin monet näkemykset ja ajatukset. Se on kuin jättimäinen aivoriihi, jossa ohjelmaa saadaan kehitettyä vuosi vuodelta paremmaksi.

3.2.2 Iholla (eng. Connected)



Kuva 2: Iholla tunnus. Ava 2014

Iholla on Israelista lähtöisin oleva dokumentaarinen televisiosarja, jossa seurataan yksittäisten, eri-ikäisten ihmisten elämää puolen vuoden ajan. Ohjelman päähenkilöt kuvaavat itse omaa elämäänsä puolen vuoden ajan, eikä näin ollen mitään ole etukäteen käsikirjoitettu. Päähenkilöt pohtivat elämää, jakavat ilot ja surut katsojien kanssa omasta tahdostaan. Sarja on noin viiden ihmisen puolen vuoden kasvutarina, jota katsojat pääsevät seuraamaan (*Iholla*-sarja, wikipedia, 2014.) Roolitettavat elävät täysin omaa elämäänsä eikä tuotantoyhtiö vaikuta heidän kuvaamaansa materiaaliin vasta kuin leikkauspöydällä (Blomberg 2013.)

*”Se (*Iholla*-tv-sarja) on jotenkin osoittanu sen, että tv voi olla aika aitoa ja tulla tosi lähelle ja silti olla kiinnostavaa.” - Lilli Blomberg 2013*

Ohjelman vastaava tuottaja Lilli Blomberg kertoo haastattelussa (Blomberg 2013), että ohjelman tarkoituksena on kertoa ja näyttää ihmisten tarinoita ja heidän omia pieniä tai suuria tavoitteitaan elämässä. Ajatuksena se, että roolitettu on matkalla kohti omaa tavoitettaan. Blombergista olisi myös hienoa, jos katsojat pystyisivät *Iholla*-ohjelman kautta oivaltamaan jotain itsestään.

Iholla-sarja sijoittuu edellä mainituista tosi-tv:n alalajeista **docusoapiin**. Erona perinteiseen **docusoapiin** on se että päähenkilöt kuvaavat itse itseään. Kuvausryhmää ei ole, vaan päähenkilö saa itse päättää, mitä kaikkea kameran muistikortille päätyy ja

docusoapin tapaan varsinainen käsikirjoitus ja tarinoiden koosto tehdään vasta jälkikäteen ohjaajan ja käsikirjoittajan toimesta.

3.2.3 MasterChef



Kuva 3: MasterChef Suomi tumus (shinefinland)

MasterChef on ruoanlaittoon perustuva tv-ohjelma, jossa kilpailijat eivät ole kokkauksen ammattilaisia, mutta joille ruoanlaitto on intohimo. Ohjelmassa kilpailijoille annetaan ruoanlaittoon liittyviä haasteita ja tehtäviä, joissa heidän tulee loihkia herkullisia annoksia annettujen resurssien lomassa. Tuomareina toimii kolme ruoanlaiton ammattilaista, jotka ovat kriittisiä hyvän ruoan suhteen.

Tunnin mittaisessa ohjelmassa on erilaisia tehtäviä, joissa voittajat saavat jonkin palkinnon tai suojan pudotustehtävää varten. Viikko toisensa jälkeen joku kilpailijoista putoaa pelistä ja muut ovat lähempänä *MasterChef* -titteliä.

MasterChef edustaa tosi-tv:n alalajeista **lavastettua todellisuutta**. Siinä kilpailutilanteet ovat valmiiksi rakennettuja ja suunniteltuja. Todellisia ovat kilpailijoiden tuotokset, tunteet ja reaktiot.

3.2.4 Selviytyjät (eng. Survivors)



Kuva 4. *Selviytyjät Suomi* -tunnus. (mtv.2014)

Selviytyjät perustuu Strix-tuotantoyhtiön *Robinson*-formaatiin, mutta josta televisio tuottaja Mark Burnett on tehnyt huippusuositun tosi-tv-sarjan *Survivors*. Sarjassa roolitettuja jaetaan kahteen heimoon ja lähetetään selviytymään asumattomalle saarelle 39 päiväksi. Tavoitteena selviytyä ja kilpailla toisiaan vastaan (*Selviytyjät*, Wikipedia 2014.)

Selviytyjissä on kahdenlaisia kilpailuja: palkintokilpailuja sekä koskemattomuuskilpailuja. Palkintokilpailuissa heimo voi voittaa syötävää, tavaroita tai muita etuja itselleen. Koskemattomuuskilpailuissa tavoitteena on voittaa koskemattomuussymboli, joka pelastaa heimon heimoneuvokselta, jossa pudotetaan yksi heimon jäsen äänestyksellä (*Selviytyjät*, Wikipedia 2014.)

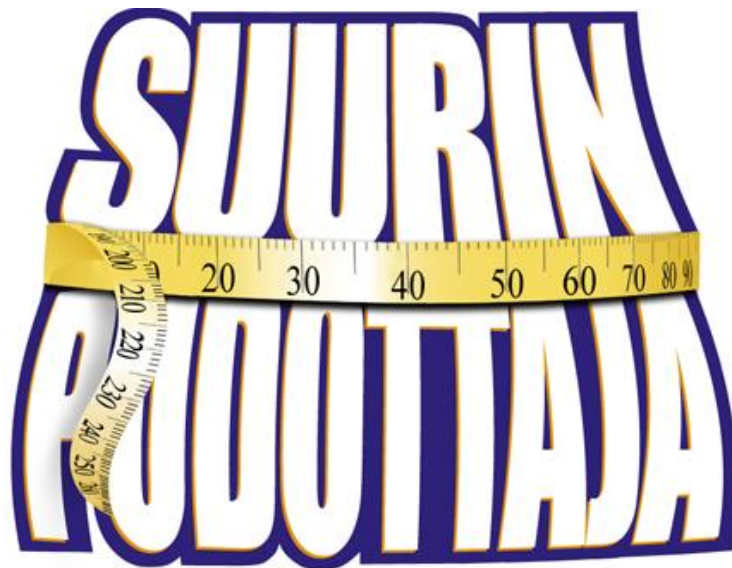
Kun jäljellä on noin yhdeksän kilpailijaa, heimot yhdistetään ja varsinainen yksilökilpailu alkaa. Tästä eteenpäin pudonneet kilpailijat muodostavat heimoneuvoston, joka äänestää lopulta finaalikolmikosta tai -kaksikosta kilpailun voittajan (*Selviytyjät*, Wikipedia 2014.)

Tuotantopäällikkö Mei Luukkosen mukaan (Luukkonen 2013) *Selviytyjien* tarkoitus on ensisijaisesti viihdyttää katsojia, mutta se antaa myös roolitetuille mahdollisuuden kokeilla uutta ja haastaa itsensä fyysisissä koettelemuksissa. Luukkosen mukaan *Selviytyjissä* on havaittavissa klassinen draaman kaari, jossa ihminen kilpailee itsensä kanssa, laittaa itsensä äärimmäisiin olosuhteisiin selviytyen niistä voittajana.

Selviytyjät kuuluu tosi-tv:n alalajeista samaan kategoriaan kuin MasterChef sekä Big Brother eli **lavastettuun todellisuuteen**. Vaikkakin *Selviytyjissä* lähtökohtainen selviytymisympäristö on todellinen, kaikki muu osallistujien ympärillä ei ole. Kaikki on huolella suunniteltu. Jää kilpailijoiden tehtäväksi ”selviytyä” annetuissa puitteissa annettuja sääntöjen noudattaen.

TV:stä katsottuna *Selviytyjissä* on koko ajan villi meno, mutta todellisuudessa siellä on myös paljon aikaa jolloin roolitettut vain odotellevat seuraavaa tehtävää, ruokaa tai pimeän tuloa. Samaan aikaan tuotantotiimi valmistelee uusia tehtäviä, kertoo Tosi-tv-psykologi Laura Steenroos Yle Puheen haastattelussa (2013.)

2.2.5 Suurin Pudottaja (eng. The Biggest Loser)



Kuva 5. Suurin Pudottaja tunnus (MTV 2014)

Suurin pudottaja perustuu yhdysvaltalaisen *The Biggest Loser* -formaattiin, jossa valitaan 12 ylipainoista kilpailijaa tavoittelemaan mahdollisimman suurta painonpudotusta asiantuntevan valmennuksen avulla.

Jaksot koostuvat haastetehtävästä, koskemattomuudesta sekä lopuksi pudotuksesta. Haastetehtävässä kilpailijat esimerkiksi saavat houkutteen kuten täytekakun, jos siihen sorruutaan, sen saa tuntea seuraavana kuntoilupäivänä, jos taas houkutteen pystyy välttämään,

seuraa siitä jotain hyvää kuten mahdollisuus soittaa puhelu jollekin läheiselle. Koskemattomuustaistossa kilpaillaan toisia kilpailijoita vastaan ja tehtävän voittaja saa koskemattomuuden, eli hän ei voi pudota seuraavassa pudotuksessa. Pudotuksessa punnitaan kilpailijat ja vähiten viikon aikana painoa pudottanut kilpailija joutuu jättämään kilpailun kesken. Porkkanana kilpailijoille toimii niin rahapalkinto, kuin terveellisempi ja parempi elämäkin (The Biggest Loser (U.S. TV series), Wikipedia 2014.)

Suurimman Pudottajan tuottajan Pauliina Ojalan mukaan (Ojala 2013) perimmäisenä tarkoituksena on löytää ja kertoa ihmisten tarinoita, ei puukottaa selkään, ivata tai nöyryyttää, vaan rehellisesti kertoa tavallisten ihmisten koskettavia tarinoita.

4. TOSI-TV –OHJELMIEN ROOLITUSPROSESSI

”Kyllähän ihmiset on kuitenkin, jotka sen ohjelman tekee. Et voi olla vaikka mitkä puitteet ja hienosti rakennetut pelilavasteet ja vaikka mitä, mut jos sul on tylsii ihmisii, joista ei irtoa mitään ni eihän siitä mitään tuu. Eihän sitä jaksa kattoo” – Luukkonen 2013

Roolitus on erittäin tärkeää tosi-tv:ssä, sillä roolitettujen on samaan aikaan toimittava yhdessä, luotava konflikteja ja viihdytettävä katsojia. Osallistujiksi pyritään valitsemaan ihmisiä laidasta laitaan, niin sympaattisia kuin epäsympaattisiakin ja ylipäättään katsojia kiehtovia henkilöitä. Tosi-tv:n käsikirjoittajien on kehitettävä kilpailijoista tarinoita valottaakseen henkilöitä ja henkilöiden välisiä suhteita katsojalle. Tämän vuoksi tekijät valitsevat ohjelmaan vastapareja, jolloin konflikteja syntyy helpommin. Ilmiötä kutsutaan englannissa nimellä ”cast to conflict” eli roolitettu ristiriidan synnyttämiseksi. Ainoana erona draamaan on se, että draamassa ihmiset oppivat toisiltaan elämän suuria viisauksia, kun taas tosi-tv:ssä ihmisten ajatusmaailmat ovat niin kaukana toisistaan, etteivät he ymmärrä mitään siitä mitä toinen sanoo tai edustaa. Tästä syntyy katsojia kiehtovia konflikteja (Nikkinen & Vacklin 2012, 317-318.)

Ohjelman ja varsinkin roolituksen tekijöiden täytyy sisäistää ohjelman perusajatus ja tavoitteet. Toisin sanoen heidän tulee ymmärtää mitä ovat tekemässä (Ojala 2013.) Se, millaisesta ohjelmasta on kyse, antaa tietynlaisia raameja roolitukselle. Kun on kyse joko remontointi-, parisuhde-, tai itsensä kehittämishohjelmista, kaikissa peruslähtökohdat ovat erilaiset. Roolitettavien motiivien tulee kohdata ohjelman motiivit. Tämä tarkoittaa sitä, että remontointi ohjelmaan haetaan sellaisia, jotka haluavat asuntonsa remonttiin, ei sellaisia jotka haluavat supertähdiksi.

Usein tietoisuus kameran läsnäolosta ja tietoisuus yleisöstä muuttaa ihmisen käytöstä. Vaikka elämä on improvisointia, niin kameran edessä tapahtuvalla toiminnalla on aina normaalielämän käyttäytymisestä poikkeava luonne. Kamera ei jähmetä tilannetta, vaan tekee siitä toisenlaista todellisuutta. Joissakin tosi-tv-ohjelmissa henkilöt leikataan editointivaiheessa tarkoituksellisesti stereotyypeiksi, jotka katsojan on helppo tunnistaa. Näin ollen ohjelmat antavat roolitetuista yksipuoleisen kuvan. Stereotyyppit saattavat olla jopa valmiiksi kirjoitettu ohjelman formaattiraamattuun tai sitten päätetty jo ennen valintaprosessia millaisia ihmisiä halutaan (Nikkinen & Vacklin 2012, 321-322.) Rob Kendt

kuitenkin huomauttaa kirjassaan *How They Cast It* (2005, 146), että tosi-tv:ssä ei ole, eikä voisikaan olla niin rajuja määräyksiä millaisia ihmisiä halutaan.

4.1. Prosessin vaiheet

Roolitus on esimerkkiohjelmien kohdalla todella tärkeä vaihe ja se tehdään huolella. Siihen käytetään paljon aikaa, eikä se todellakaan ole helpoin vaihe. Roolitusvaiheen kesto on ohjelmasta riippuen noin 3-4 kuukautta. Roolitusprosessissa on monta eri vaihetta ohjelmasta riippuen. Näitä vaihteita ovat:

- hakemukset
- haastattelut
- testaukset

Kun ohjelman kilpailijaroolitus käynnistetään, ensin päätetään millainen roolitus tehdään, avoin vai hiljainen roolitus. **Hiljaisessa roolituksessa** tuotantoyhtiö etsii ohjelmalle tarvittavan esiintyjäkaartin itse perinteisin yhteydenotoin niihin esiintyjiin, jotka kyseiseen projektiin koetaan sopivaksi. Tässä ohjelman esittävä tv-kanava voi myös auttaa. **Avoimessa roolituksessa**, kuten suurimmassa osassa esimerkkinä käyttämissäni ohjelmissa, tuotantoyhtiö toimittaa tv-kanavalle joukon kysymyksiä, joiden perusteella koetaan että saadaan seulottua kyseiseen ohjelmaan sopivat ihmiset. Näistä kysymyksistä, ohjelman grafiikasta ja muista elementeistä muodostetaan niin sanottu rekryisivu kanavan nettisivulle, jossa roolitettavat voivat käydä täyttämässä hakukaavakkeen. Jotta katsojat sekä roolitettavat tietävät, että haku ohjelmaan on alkanut, kanava tai tuotantoyhtiö tekee ohjelmamainoksen, jota esitetään tv-kanavalla. Tämän lisäksi hausta saatetaan lähettää tv-kanavan puolesta tiedote eri tahoille, radiomainos ja vielä mahdollinen ohjelman esiintyjän haastattelu jossain kanavan omassa mediassa (Suomela 2013.)

4.1.1 Hakemus viidakko

Roolitusprosessi lähtee ohjelmasta riippuen liikkeelle siitä, kun tv-kanavalta tulee päätös, että ohjelma tehdään. Tässä vaiheessa tuotantoyhtiöllä on tiedossa tv-kanava ja kellon-aika, jotka saattavat vaikuttaa jo lähtökohtaisesti roolitukseen. Esimerkiksi *Iholla*-sarjan

ensimmäinen tuotantokausi tuli AVA:lta, joten tuotantoyhtiö päätti valita vain naisia AVA:n ollessa naisille suunnattu kanava (Blomberg 2013).

Useilla ohjelmilla on tv-kanavan www-sivuilla ohjelman hakukaavake, jonka täyttämällä osallistuu hakuprosessiin. Hakukaavake sisältää kysymyksiä hakijoille hänen elämän eri osa-alueilta kuten; mikä sinun tarinasi on, miksi haluavat osallistua kyseiseen ohjelmaan, mitä haasteita heillä mahdollisesti tulee olemaan, mitä vahvuuksia heillä on ja niin edelleen (Ojala 2013). Hakukaavakkeen tarkoituksena on saada mahdollisimman paljon tietoja hakijasta jo ennen ensimmäistä tapaamista. *Iholla*-ohjelmassa osallistujat lähettävät tuotantoyhtiölle vapaa-muotoisen hakemuksen tai kirjeen. Tv:ssä ja internetissä pyörivissä mainoksissa saatetaan kertoa löyhiä luonnehdintoja siitä millaisen hakijan olisi hyvä olla (Blomberg 2013.) Opinnäytetyössäni on liitteenä (Liite 2) Suomen Selviytyjät-ohjelman hakemuskavakkeen kysymykset.

Hakemusten käsittely on erittäin hektistä ja nopeatempoista. Hakemuksista täytyy löytää niin sanotut helmet ja karsia raa'asti ne, jotka eivät ole sopivia. Tässä vaiheessa hakijat jaetaan pienempiin ryhmiin iän, sukupuolen yms. perusteella. Tarkoituksena on nähdä millainen on koko hakijajoukko, jolloin voidaan alkaa miettiä myös ohjelman kokonaisuutta roolitettavien kannalta. Kokonaisuudella tarkoitan sitä, että vaikka kaikki ihmiset olisivatkin hyviä ja ”sopivia” ohjelmaan, täytyy ajatella myös sitä, kuinka he sopivat yhteen ja luovat ohjelman sisällä viihdettä sekä antavat katsojille samaistumisen kohteita (Ojala 2013.) *Iholla*-ohjelmassa roolitettavat eivät välttämättä ole missään tekemisissä toistensa kanssa, joten roolitettavien on oltava tarpeeksi erilaisia, jotta katsojilla riittää enemmän samaistumiskohteita. Tällöin voidaan myös puhua roolitettavien muodostamasta osallistujakokonaisuudesta ja sen merkityksestä. Roolitusvaiheessa tavoitteena on saada roolitettua joukko ihmisiä, jotka täydentävät toisiaan ja joilla olisi mahdollisesti jotain mielenkiintoisia ristiriitaisuuksia (Blomberg 2013.)

4.1.2 Face-to-face haastattelut

Kun hakijajoukkoa on hieman karsittu, on ensimmäisten haastattelujen aika. Kaikissa haastattelemieni tuottajien edustamissa tuotannoissa tätä vaihetta pidettiin hyvin tärkeänä. Haastattelussa nähdään kuinka omat ja muun roolitushenkilökunnan mielikuvat

roolitettavista pitävät paikkansa eli onko hakija sellainen, kuin hän hakemuksessa antoi ymmärtää.

Näitä niin kutsuttuja face-to-face-tapaamisia on paljon, sillä hakijoista halutaan saada niin paljon tietoa kuin mahdollista. Samalla luodaan myös luottamussuhdetta tuotantoyhtiön sekä hakijan välille, jolloin ei ole tarpeellista tutkia ihmisten taustoja. Face-to-face -tapaamisissa on yleensä paikalla tuotantoyhtiön edustajia kuten roolitusosasto, tuottaja, ohjaaja, käsikirjoittaja, mutta myös esim. psykologi tai muita käyttäytymistieteilijöitä, joiden tehtävänä on arvioida osallistujan käyttäytymistä ja psykologista soveltuvuutta tv-ohjelmaan. (Räisänen 2013).

4.1.3 Testaukset

Yhteishenki ja joukkuepelaaminen ovat myös tärkeitä osassa ohjelmista, kuten *Big Brother* ja *Selviytyjät*. Näissä ohjelmissa erilaiset ryhmätehtävät kuuluvat roolitusprosessiin. Ryhmätehtävissä testataan hakijoiden heittäytymistä erilaisiin tilanteisiin. *Big Brother*-rissa psykoterapeutti muokkaa ja johtaa ryhmätehtävät sen mukaan, mitä kulloinkin haetaan ja tavoitellaan (Räisänen 2013). Luukkonen (2013) lisää, että ryhmätehtävissä näkee hyvin nopeasti millaisia rooleja hakijat ottavat ryhmässä.

Yksilön toimintaa arvioidaan niin haastatteluissa kuin erilaisilla testeillä. Tosi-tv-psykologi Laura Stenroos kertoo Yle Puheen haastattelussa (2013), että vuorovaikutus on hänelle todella oleellista. Siitä kuinka hakija käyttäytyy haastattelutilanteessa, voidaan päätellä paljon erilaisia asioita hakijasta. Stenroos jätti kuitenkin kertomatta haastattelussa mitä kaikkea hän pystyy ihmisistä näkemään tapaamisen perusteella. Myös käyttäytymisen ennustamiskeinot ja vihjeet hän jätti omaan tietoisuuteensa.

Fyysisesti rankoissa tuotannoissa kuten *Selviytyjät* ja *Suurin Pudottaja*, on tärkeää testata hakijan peruskunto. Esimerkiksi *Suurimmassa Pudottajassa* on käytetty ulkopuolista tahoa, joka tekee kunto- ja lääketieteelliset testaukset. Ohjelmassa on käytössä kolmiosainen testausmalli, jossa ensin tuotantoyhtiö testaa soveltuvatko hakijat tv-ohjelmaan, psykologi arvioi, että soveltuuko hakija henkisesti tulevaan koitokseen ja sitten on vielä ulkopuolinen lääkäriasema, mikä testaa hakijoiden fyysisen puolen (Ojala 2013.)

Iholla-sarjassa siirrytään hyvin nopeasti yhteydenottojen jälkeen testikuvausvaiheeseen. Joka tarkoittaa sitä, että hakijoille annetaan kamerat ja he saavat kuvata omaa elämäänsä. Näin nähdään helposti se kuinka hakija käyttää kameraa ja kuinka aitoja ja luonnollisia hakijat pystyvät olemaan kameran edessä (Blomberg 2013.)

4.2. Tosi-tv:n henkilöahmot

MTV:llä 1992 alkanut tosi-tv-sarja *The Real World* on ensimmäinen varsinainen tosi-tv -ohjelma ja se on jatkunut jo 12 vuotta. Siinä 7-8 18-25-vuotiasta ihmistä laitetaan asumaan samaan asuntoon johonkin metropoliin kuten Boston, Los Angeles tai New York, sitten katsotaan mitä tapahtuu kun ihmiset lakkaavat olemasta kivoja (Wikipedia. *The Real World*, 2014.) Siinä tarkoituksellisesti haetaan mahdollisimman erilaisia ihmisiä ja niin sanotusti varmoja konfliktien aiheuttajia, joita seurataan noin 12 viikon ajan (Murray 2009, 205). *The Real World* siis aloitti kategorisoinnin stereotyyppeihin ja tyypittely on jatkunut siitä lähtien tosi-tv:ssä melko samanlaisena. Tyypillisimpiä hahmoja ovat: maa-laistollo, bilettäjä, urheilija, narttu, seksikäs, ujo, kala kuivalla maalla -hahmo sekä erilaiset näiden tyyppien yhdistelmät (Nikkinen, Vacklin 2012, 322.)

”Tämän kaltainen tyypittely on jossain määrin yleistä, ja sitä saatetaan käyttää apuvälineenä roolituksessa, mutta ihmisiä ei valita sen perusteella mihin kategoriaan he kuuluvat vaan valintaan vaikuttaa monet muut tekijät” –Luukkonen 2013

Kulttuurilliset erot ovat ehdottomasti kaikkien haastattelemieni tuottajien mielestä tekijä, joka tekee ohjelmasta suomalaisen siitä syystä, että Suomessa roolitusta tehdään eri tavalla kuin kansainvälisesti tyypillisimmin toimitaan. Suomalaisissa tosi-tv-ohjelmissa roolitettut eivät ole niin hysterisiä ja dramaattisia kuin esimerkiksi monissa yhdysvaltalaisissa tosi-tv-ohjelmissa ja tämä tekee ohjelmista suomalaisia. Ojala (2013) kertoo kuinka formaatin edustaja saattaa ihmetellä kuinka vähän tunnetta ohjelmassa on, vaikka roolitettu kertoisikin juuri tyynellä ilmeellä traagista tarinaa. Tosiasia on kuitenkin se, että hänen on vaikea ymmärtää suomalaista tyyntä mentaliteettia.

5. MITÄ FORMAATIT EDELLYTTÄVÄT HAKIJALTA

Tosi-tv-psykologi Laura Stenroos kertoo Iltalehden Ilona-liitteessä (13.4.2013) että tosi-tv-kilpailijat haluavat tulla nähdyksi sekä arvostetuksi. Stenroos valaisee myös mielestäni hienosti hakijakuntaa Yle Puheen haastattelussa (12.2.2013) kertomalla suurimman osan hakijoista olevan ihan tavallisia ihmisiä, sikäli mikäli ihmisiä voi yleistää tavallisiksi. Useimpien motivaationa ei ole edes raha, vaan esimerkiksi oman itsensä testaaminen. Stenroosin mukaan ennen oli tosi-tv:n tyypillinen hakija, mutta tarkemmin ajateltuna ne ovat ihan tavallisia ihmisiä: joidenkin lapsia, serkkuja, äitejä, yms.

”Osallistujalle on oltava päivän selvää mihin se on lähtemässä mukaan. Koskaan ei voi varmasti tietää onko osallistuja ikään kuin sopiva, siihen ei ole mitään kaavaa, vain tunne ja monien ihmisten yhteinen näkemys” - Luukkonen 2013

Haastattelemieni tuottajien mielestä osallistujista muodostuva kokonaisuus täytyy ottaa huomioon roolitusprosessissa. Vaikka hakijoina olisi monta ns. mahtavaa tyyppiä, ei niistä pääsisi kuin yksi, sillä liian paljon samankaltaisia ei voida ottaa tai muuten kokonaisuus kärsii. Mitä monipuolisempi ja laajempi osallistujaryhmä on, sitä monipuolisempaa on myös ohjelmansisältö ja katsojien on helpompi samaistua roolitettuihin.

Käyttämilläni esimerkkiohjelmilla on erilaiset tavoitteet ja lähtökohdat. Niiden tuotantotavat ovat erilaiset ja niihin etsitään myös erilaisia ihmisiä. Hyvä hakemus ei aina riitä, vaan ohjelmaan pääsemiseen vaaditaan paljon muutakin. *Selviytyjissä* täytyy muun muassa osata uida, *Suurimmassa Pudottajassa* täytyy suoriutua kuntotesteistä, *Iholla*-ohjelmassa on oltava paljon motivaatiota ja *Big Brother* talokaan ei ole niin helppo paikka kuin ihmiset yllensä luulevat. Seuraavassa kuvaan formaatin edellytyksiä esimerkkiohjelmissa tarkemmin.

5.1. Iholla – Ohjelmaan roolitettavien motivaation varmistaminen

Iholla-ohjelmassa osallistujien motivaatio on tärkeintä. Kuvausjakson ollessa pitkä, kuusi kuukautta, motivaatio ei saisi kadota matkan varrella. Osallistujan on tuotettava materiaalia koko kuvausjakson ajan ja motivaation ylläpitäminen on välillä vaativaa. Siksi onkin

tärkeää, että osallistujalla on jokin suunta tai jokin henkilökohtainen tavoite, jota kohti hän on menossa ja samalla he kuvaavat matkaansa kohti tätä määränpäättä. Tällöin motivaatio pysyy yllä paremmin. Henkilökohtainen tavoite voi olla mikä tahansa vaikka valmistautuminen maratonille tai työprojektin loppuun vieminen. *Iholla*-ohjelmassa perusajatus on ihmisen pohdiskelu ja jokapäiväinen elämä iloiseen ja suruineen (Blomberg 2013.)

5.2. Big Brother – hakijoiden mentaalisen kestävyuden arviointi

Big Brotherissa lähtökohdat ovat täysin erilaiset *Iholla*-sarjassa. Hakijoiden terveyden tulee tietyllä määritellyllä tasolla, koska viihteen tekeminen ei saa vaarantaa kenenkään terveyttä. Räisänen kertoo haastattelussa (2013), että heillä on olemassa tietty kriteeristö, joka kilpailijan tulee täyttää, jotta hänen on mahdollista päästä astumaan *Big Brother* taioon. Kriteeristö sisältää niin mentaalisia kuin somaattisiakin kriteerejä ja Räisänen muistuttaa, että ihmisten tulevaa käyttäytymistä, sellaisessa tilanteessa missä hän ei koskaan ole ollut, on lähes mahdoton ennustaa.

Big Brotherissa suurena apuna ja kilpailijoiden käyttäytymisen ennustajina ovat palkatut käyttäytymistietelijät, jotka omien työkalujensa kuten kaavojen, tehtävien ja muiden avulla pystyvät kertomaan joillakin osa-alueilla hyvinkin tarkasti kuinka jokin tietty henkilö tulee käyttäytymään. Nämä työkalut ja menetelmät eivät kuitenkaan ole julkista tietoa (Räisänen 2013.)

5.3. MasterChef – intohimo kokkaukseen

MasterChefissä etsitään parasta amatöörikokkia, mutta on kuitenkin erittäin tärkeää, että kilpailija osaa kokata enemmän kuin bravuuriannoksensa. Roolitettavan tulee kokkailujensa ohessa osata puhua luontevasti kameralle ja osata selittää mitä on tekemässä. Jotkut voivat osata tehdä maukkaita ruoka-annoksia, mutta heidän ulosantinsa kameran edessä saattaa olla heikkoa. ”Oikeiden” ihmisten löytäminen *MasterChefin* kaltaiseen taitojen esittelyohjelmaan onkin tästä syystä hankalaa. Usein ihmiset saattavat mennä lukkoon, kun täytyisi selittää kokkauksen ohella, mitä on tekemässä. (Ojala 2013.)

5.4. Suurin Pudottaja – terve ylipainoisuus

Suurimmassa Pudottajassa osallistujalla tietenkin pitää olla huomattava ylipaino, mutta sen lisäksi osallistujalla tulee olla jonkinlainen elämänhallinta. Sillä ohjelman tarkoituksena ei ole sekoittaa roolitettujen elämäänsä enempää, vaan auttaa askeleen lähemmäs terveempää elämää (Ojala 2013.)

Ojalan (2013) mielestä kaikkein tärkeintä on ihmisen kasvokkain tapaaminen. *Suurimman Pudottajan* roolitusprosessissa pyritäänkin pääsemään mahdollisimman nopeasti hakemuspaperivaiheen ohi ja kasvokkain hakijoiden kanssa. Puhelinyhteyden aikanakin hakijoita karsiutuu ja koekuvauksiin kutsutaan vain ne, joilla on oikeasti halua lähteä mukaan ohjelmaan. Ojala (2013) myös painotti, että he haluavat, että koekuvauksissa tuotantoyhtiöllä on tarpeeksi aikaa haastatella hakijoita. Tässä tapauksessa haastatteluissa tärkeämpää on laatu kuin määrä.

5.5. Selviytyjät – uimataito

Luukkosen (2013) mukaan *Selviytyjiin* osallistuvan kilpailijan tulee ensimmäisenä käydä lääkärintarkistuksessa. Kaikilta hakijoilta vaaditaan lääkärinlausunto siitä, että selviääkö kyseinen henkilö kerrotuissa olosuhteissa. Kilpailijoille järjestetään myös muita erilaisia testejä kuten uintitesti, jonka tulokset vaikuttavat kilpailijoiden valtaan. Useimmat hakijat ovat myös ohjelman faneja ja näin ollen tietävät jo etukäteen aika hyvin, mihin ovat hakemassa.

Selviytyjissä luotetaan haastattelujen ja syvähaastattelujen voimaan. Haastattelutilanteissa on aina eri ihmisiä tuottajan apuna, kuten tuotantopäällikkö, ohjaaja, käsikirjoittaja, psykologi ym. Tällöin saadaan mahdollisimman monipuoliset näkemykset hakijoista. Luukkonen (2013), kertoo haastattelussa, että aiempi kokemus tosi-tv:stä auttaa paljon roolitustiimiä osallistujien valinnassa. Myös psykologi on tärkeä osa osallistujien valintaryhmää, sillä se ennustaa parhaalla mahdollisella tavalla tulevaa käyttäytymistä. Luukkonen huomauttaa kuitenkin, että pääosin osallistujien valinta perustuu roolitusprosessin aikana syntyvään intuitioon.

6. ROOLITETTAVIEN ”VALMENNUS” JA JÄLKIHOITO

Roolitettavien valmennuksella tarkoitan tässä yhteydessä ohjelman sisältöön roolitettujen henkilöiden valmennusta ohjelmaan sekä ohjelman jälkeiseen aikaan. Ojala (2013) kertoo, että *Suurimmassa Pudottajassa* pääohje osallistujille on: ole oma itsesi, älä ota mitään roolia, sillä sitä on mahdotonta pitää yllä viikosta toiseen.

Tosi-tv-kilpailijat usein ehkä luulevat tietävänsä mihin ovat menossa tai ainakin heillä on aavistus siitä. Todellisuus on kuitenkin toinen. Monessa tapauksessa, kuten suurimmassa osassa käyttämistäni esimerkkiohjelmista, on kyse lavastetusta todellisuudesta. Tämä tarkoittaa sitä, että ympäristö, tehtävät, kaikki, on rakennettu kilpailijoita varten, eikä kukaan pysty varautumaan sellaiseen etukäteen. Tämän vuoksi kilpailijoilla on oltava tuotantoyhtiön tuki ja luottamus, johon kääntyä kun siltä tuntuu. Usein myös ohjelmissa ei olla tekemisissä ulkomaailman kanssa, joten mielen purkaminen ja puhuminen jollekin luotettavalle on erittäin tärkeää, kuten esimerkiksi ohjelmaan palkatulle psykologille (Stenroos 2012.)

6.1. Valmennus ennen kuvauksia ja kuvausten aikana

Valmennus on jo osa roolitusta. Siinä tärkeintä on sanoa toistuvasti sekä muistuttaa kilpailijoita mahdollisimman selkokielellä, että mihin he ovat hakemassa. Lisäksi heille on kerrottava hyvin koruttomasti minkälaisia asioita he tulevat kohtaamaan sekä Big Brother -talossa olemisen aikana, että sen jälkeen (Räisänen 2013.) Blomberg (2013) korostaa vielä, että heillä on ohjelman tekijöinä vastuu siitä, että ihmiset tietävät mihin ovat ryhtymässä. He ovat tiiviisti *Iholla*-sarjan osallistujien kanssa tekemisissä niin kuvausprosessin aikana kuin sen jälkeenkin.

Mä esimerkiks puhun ihan suoraan siitä, et jossakin vaiheessa te ootte hirveen innostuneita, sit teit rupee kyllätyttää, sitte alkaa tosiaan väsyttää ja ärsyttää ja kaikkee muuta ja sit sen jälkeen se taas alkaa muuttuu kivemmaks. –Ojala 2013

Ohjelman tuotantoon osallistuvalla ydintyöryhmällä on valmennusvaiheessakin omat roolinsa. Jokainen kertoo ja selittää selkeästi kilpailijoille mistä on kysymys, miksi näin tehdään ja niin edelleen. Ohjaaja esimerkiksi käy läpi kuvauksellisia asioita kuten minkä

vuoksi hän saattaa pyytää osallistujia tekemään jonkin asian ehkä moneen kertaan. Käsikirjoittaja vastaan kysymyksiin siitä, onko ohjelma käsikirjoitettu jo etukäteen ja kertoo käsikirjoitusprosessista. Ennen kuin ohjelma esitetään televisiosta, tuottaja käy kilpailijoiden kanssa läpi asiat mistä ei saa puhua julkisuudesta (Ojala 2013.)

Kuvausten aikana tuotannossa voi olla mukana erilaisia henkilöitä, jotka vastaavat roolitettujen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista. Tämä on myös osa valmennusta. Esimerkiksi Suomen *Selviytyjissä* oli mukana turvallisuuspäällikkö George Rox, joka kertoo MTV3:lle antamassaan haastattelussa (2013) vastaavansa kaikista turvallisuuteen liittyvistä asioista, joka paikassa. Käytännössä hän vastaa siitä, että ei tule turvallisuusriskejä kuvauspaikkoina käytettävillä saarilla ja matkoilla niiden välissä. Selviytyjien tyyppisessä ympäristössä piilee paljon erilaisia vaaroja, joten on tärkeää opastaa sekä roolitettuja että tuotantotiimiä niitä kohdatessa. Tärkein asia on kilpailijoiden ja tuotantoryhmän turvallisuus. Rox on ollut mukana *Selviytyjät*-tuotannoissa vuodesta 2005 lähtien. Malaysian lisäksi hän on ollut mukana muun muassa *Selviytyjät*-kuvauksissa Filippiineillä, Etelä-Afrikassa ja Panamalla. (MTV3 2013)

*”Selviytyjien tapaisessa ohjelmassa, joka on kilpailijalle rankka niin henkisesti kuin fyysisestikin, että siinä helposti paljastuu uusia ja jopa tuntemattomia puolia itsestä. Kun osallistujilta vaaditaan paljon, täytyy myös varmistaa ettei kenellekään jää mitään tuhoja” –
Luukkonen 2013*

6.2. Jälkihoito kuvausten jälkeiseen elämään

Julkisuus on väistämätöntä roolitetuille. Tuottajan tehtävänä on kertoa, mitä se käytännössä tarkoittaa ja myös pitää huoli siitä että se ymmärretään. Ojala (2013) toivoisi, että olisi aikaa käydä roolitettujen kanssa vieläkin tarkemmin ja henkilökohtaisemmin läpi mitä julkisuus tulee tarkoittamaan kunkin roolitetun kohdalla tarkoittamaan.

Ennen taloon menemistä näille paukutetaan jokaiselle hakijalle kaaliin se, että tän rajan ku oot ylittäny n isä et voi enää palata siihen sun omaan yksityisyyteesi, vaan sen olet menettänyt tekemällä itse sen päätöksen et olet hakenut BB:hen. –Räisänen 2013

Kuvausten jälkeinen aika, kun ohjelma esitetään televisiossa, voi olla roolitetulle todella raskasta. Hänelle voi tulla shokkina se, millaisena ihmisenä hänet näytetään televisiossa eli millaisia asioita ohjaaja on halunnut roolitetusta tuoda esille ohjelman editointi vaiheessa. Se millaisena muut näkevät hänet eli mitä kaikkea juorulehdet, keskustelupalstat, ym. roolitetusta puhuvat voi myös olla roolitetulle vaikea vastaanottaa. Tosi-tv-terapeutti Laura Stenroos kertoo Yle Puheen radiohaastattelussa (2013), että on väistämätöntä, että ihminen ei voi näkyä kokonaan. Aina kun roolitettu näyttää jonkin puolen itsestään, jää muut puolet huomioimatta. Katsoja kehittää mielikuvan roolitetusta näytettyjen ohjelmien pohjalta, eikä välttämättä näe roolitetun muita puolia. Joillekin voi olla positiivinen kokemus huomata erilaisia piirteitä itsestään television välityksellä. Toisaalta se voi olla roolitetulle myös pieni shokki, kun käsitellään hänen itsensä ei-niin-miellyttäviä luonteenpiirteitä. Tämä tarkoittaa sitä, että ohjelmaan roolitettu ei haluaisi näyttää ikäviä asioita itsestään. Ohjelmaa tehdessä on kuitenkin pidettävä mielessä, että tarkoituksena on tehdä televisio-ohjelmaa, joka viihdyttää. Silloin ohjelman tekijöiden on ajateltava ohjelmaa eikä niinkään siihen roolitettua.

Big Brother-talo on suljettu ympäristö, jossa katsojat seuraavat päivittäin asukkaiden eli Big Brotheriin roolitettujen henkilöiden elämää karpäsenä katossa ajatuksella. Ohjelma esitetään reaaliaikaisena, joten *Big Brotherissa* julkisuus syntyy jo roolitettujen talossa oloaikana, eivätkä he näin ollen pysty havainnoimaan julkisuutta, vaan se iskee heitä vasten kuin nyrkki. Ennen taloon astumista roolitetuille tehdään hyvin selväksi, mitä kaikkea julkisuus pitää sisällään. Heitä huomautetaan myös siitä, että kun talon kynnyks on ylitetty, ei ole paluuta takaisin omaan yksityisyyteen (Räisänen 2013.)

Iholla-ohjelman hakijat eivät havittele ohjelmasta niinkään tähteyttä, mutta silti yhteydenpito tuotantoyhtiön edustajan kanssa on tärkeää ja se jatkuu aina ohjelman ulostuloon asti. Joskus roolitetut ovat niin sanotusti konkareita ja haluavat itse hoitaa julkisuuden käsittelyn ohjelman tv-esittämisen jälkeen, eikä tuotantoyhtiön apua silloin tarvita. Siitä huolimatta apua tuotantoyhtiöstä saa kun sitä tarvitaan (Blomberg 2013.)

7. TULOKSET

Seuraavaksi esittelen taulukossa yhteenvedona roolitusprosessien vertailun esimerkkinä käyttämäni ohjelmista.

Ohjelmat: Big Brother, Iholla, Selviytyjät, MasterChef, Suurin pudottaja.

Palstat: Roolituksen merkitys, roolitusprosessi, kilpailijoiden valmennus, roolitushenkilöt, ohjelman tarkoitus, formaatin vaikutukset, roolituksen tärkeimmät elementit sekä roolitettavien valintaan vaikuttavat asiat.

taitoa niin tuotantoyhtiön sisältä kuin ulkopuoleltakin. Ihmisten käyttäytymistä on mahdotonta ennustaa ennen kokemattomissa tilanteissa, ympäristöissä, ja tuntemattomien ihmisten keskuudessa. Mitä tarkemmin kaikki on suunniteltu, mietitty ja kerrottu valmiiksi, sitä vähemmän katastrofeja syntyy.

Roolitetut ovat tosi-tv:ssä pääosissa, mutta heidän on sovittava myös yhteen ja heitä on osattava käyttää. Se ei riitä, että on hyviä "hahmoja". *Big Brotherin* tuottaja Mikko Räisänen kertoi esimerkin kokonaisuudesta, jossa *Big Brotherista* kuuluisiksi tulleet henkilöt kuten Niko Saarinen ja Stefan hakivat useita kertoja *Big Brotheriin*, kunnes heidät valittiin. Syynä tähän oli se, että he eivät aikaisempina kertoina sopineet joukkoon, kokonaisuuteen. Kokonaisuudella tarkoitetaan, että osallistujat eivät saa olla liian samanlaisia. Kokonaisuus korostuu useissa ohjelmissa, eikä ole väliä kertooko ollaanko ohjelmassa mukana yksilönä vai joukkueena.

Roolitus on todella vaativa prosessi sillä se kestää koko ohjelman elinkaaren ajan aina esituotannosta jälkituotantoon. Se on monivaiheinen prosessi, joka on väistämättä tosi-tv:n tekemisessä tärkein vaihe ja siksi siihen panostetaan. Siihen kuuluu mm. hakemusvaihe, haastattelut, erilaiset testit kuin myös roolitettavien jatkuva "valmennus". Roolitukseen panostettaisiin varmasti myös enemmän, mutta budjetti ja aikataulut eivät anna periksi. Rahaa täytyy säästää myös tuotantoon ja jälkituotantoon. Ohjelmapäätökset tuotantoyhtiöille tulevat yleensä tv-kanavilta niin myöhään, että ylimääräistä aikaa ei jää.

Vaikka suomalainen jurous saattaa olla ulkomaalaisen silmin tylsää, se viihdyttää suomalaisia katsojia. Tuntuu hullulta, jos suomalaiset reagoisivat yhtä voimakkaasti ja draamaattisesti erilaisiin tapahtumiin kun esimerkiksi yhdysvaltalaiset. Samoin ohjelmien ohjelmabudjettien tuoma pienuus ja vaatimattomuus monessa asiassa kuten esimerkiksi lavastuksessa ja roolitusmenetelmissä ovat osa suomalaista kulttuuria.

Ennen roolituksen aloittamista on tehtävä työryhmälle selväksi, mikä on ohjelman tavoite ja mitä ollaan hakemassa. Perustelut siitä miksi jotenkin tehdään, ovat tärkeitä koko työryhmän kannalta. Jos kaikilla on mielessään sama punainen viiva ja tiedetään mitä haetaan, tulee ohjelmasta yhtenäisempi kaikilta osa-alueilta. Tällöin yleensä syntyy myös roolitukselle jonkinlaiset löyhät raamit kuten että, etsitäänkö serkuksia, jossain tietyssä ikähaarukassa olevia tai vaikka jakoa, jossa 80 % osallistujista on naisia ja 20 % miehiä.

Iholla-ohjelman tuottaja Lilli Blomberg kertoi haastatteluni aikana, että psykologin käyttö koko ohjelman tuotantoajan on selkeästi yleistynyt ja yleistymässä. Tämä on mielestäni erittäin tärkeää, sillä on paljon henkisesti rankkoja tosi-tv-ohjelmia, jotka koskevat katsojiakin. Oman itsensä näkeminen ja katsominen tv:stä herättää varmasti monenlaisia tunteita. Osallistuja ei välttämättä muista kaikkea tapahtunutta, saati sitten ymmärtäisi täysin ohjaajan tekemiä valintoja leikkausprosessissa: miksi teen noin, miksi tuollaista näytetään, ym. Tässä vaiheessakin tuotantoyhtiön tuki ja jälkihoito on tarpeellista.

Esittelin aikaisemmin tekemäni taulukon esimerkkiohjelmieni roolituksesta. Siihen olen listannut lyhyesti saamiani faktoja roolitusta koskien. Päätelminä siitä sanoisin, että vaikka moni ohjelma näyttää paperilla aika samanlaiselta, todellisuudessa eivät. Jokaisella ohjelmalla kun on erilainen tarkoitus ja roolituksella erilaiset tavoitteet. Tässäkin asiassa, kuten roolituksessa, paperi voi näyttää miltä vain, mutta face-to-face-kohtaamisissa se voi olla jotain ihan muuta.

8. POHDINTA

Ymmärrettävästi haastattelemani tuottajien vastaukset olivat ajoittain hieman ympäröityjä formaattisalaisuuksien takia ja kaikki vastaukset olivat siis julkista tietoa. Itseni kannalta olisin halunnut pureutua aiheeseen vieläkin syvemmälle, mutta opinnäytetyön kannalta se ei ollut välttämätöntä eikä formaattiraamatun salassapitovelvollisuuksien takia edes mahdollista. Olen kuitenkin tyytyväinen saatuihin vastauksiin ja tietämykseni roolituksista on noussut tasolle, josta uskon olevan hyötyä työelämässä.

Vierailin huhtikuussa 2014 suurimmilla kansainvälisillä tv messuilla MIPTV:ssä, Ranskan Cannesissa. Yhtenä tavoitteenani oli saada lisätietoja tosi-tv-formaattien roolituksesta kansainvälisesti. Tavoitteeni kariutui niiltä osin hyvinkin äkkiä, sillä en saanut tavoitettua haluamiani ihmisiä ja messuilla oli todella paljon myös muuta mielenkiintoista tutkittavaa. Keräsin eri tuotantoyhtiöiden katalogeja ja tutustuin uusiin, itselleni tuntemattomiin formaatteihin. Messuilla suurena uutena trendinä näkyi selkeästi käsikirjoitetut formaatit, joissa myös roolitus on erittäin tärkeä osa koko tuotantoa. Roolituksen merkitys korostuu vielä huomattavasti kun on kyse käsikirjoitetuista formaateista. MIPin kaltaisilla messuilla yhtenä tavoitteena tuotantoyhtiöillä on myydä omia ohjelmiaan. Näyttelijäsuoritukset ovat merkittävää osaa katselukokemuksesta ja huono roolitus saattaa vaikuttaa negatiivisesti ostajan ostoaikeisiin.

Roolituksen liittäminen av-alan opetukseen olisi tarpeellista, sillä kyse on erittäin tärkeästä osa-alueesta. Alaa opiskelevien olisi hyvä tietää miten roolitusta tehdään, ja mistä osista se koostuu. Tietoa pääsisi hyödyntämään ja kehittämään jo opiskeluaikojen projekteissa, joihin opiskelijat itse saavat päättää näyttelijät/esiintyjät. Vaikka suurista projekteista ei välttämättä olekaan kyse, pääsisivät opiskelijat testaamaan erilaisia roolitusmenetelmiä ja huomaamaan niiden eroavaisuuksia käytännössä. Uskoisin, että tätä kautta voisi syntyä myös uusia hyviä roolitusmenetelmiä vanhojen rinnalle.

Haluaisin päästä mukaan tekemään tosi-tv:n roolitusta, sillä haluaisin seurata roolitettavien kasvua ja muuttumista prosessin aikana, jossa käytännössä roolitettavat esittävät itseään. Mietin löysentykö roolit jossain vaiheessa, millaisia muutoksia ihmisissä tapahtuu ohjelman aikana ja millaisia asioita roolitettavista saadaan selville.

9. LÄHTEET

Kirjallisuus:

Andrejevic Mark. 2003. Reality TV. The Work of Being Watched. Oxford, United Kingdom: Rowman & Littlefield Publishers, INC.

Hill Annette. 2005. Reality Tv. Audiences and popular factual television. London: Routledge, Taylor & Francis Group

Hietala Veijo. 2007. Media ja suuret tunteet. Johdatusta 2000-luvun uusromantiikkaan. Helsinki: BJT Finland Oy

Huff Richard M. 2006. Reality Television. Westport, CT, USA: Praeger Publisher

Nikkinen Are & Vacklin Anders. 2011. Television Runousoppia. Toisenlainen katse tv-ohjelmiin. Helsinki: Like Kustannus Oy

Kendt Rob. 2005. How They Cast It – An Insider Look at Film and Television casting. Los Angeles, CA, USA: Lone Eagle Publishing Company

Suomen Formaattitehdas -valmisteluhankkeen esiselvitys. 2009. TAMK

Haastattelut:

Blomberg Lilli. 2013. Vastaava tuottaja, Iholla. Helsinki: Moskito Television. Haastattelu 11.12.2013.

Luukkonen Mei. 2013. Tuotantopäällikkö, Selviytyjät. Helsinki: Moskito Television. Haastattelu 11.12.2013.

Ojala Pauliina. 2013. Tuottaja, Suurin Pudottaja, MasterChef. Helsinki: Shine Finland Oy. Haastattelu 11.12.2013.

Räisänen Mikko. 2013. Tuottaja, Big Brother. Espoo: Endemol Finland. Haastattelu 12.12.2013.

Suomela Tomi. 2013. Vastaava tuottaja, kotimaiset ohjelmat. Helsinki: MTV. Sähköpostihaastattelu 8.1.2014.

Internet:

Big Brother 2005. Luettu 14-17.5.2013

<http://www.sub.fi/bigbrother2005/>.

Endemol, internetsivut. Luettu 14.5.2013.

<http://www.endemol.com>

KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto, Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (Luettu 2.4.2014.)

<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>.

MTV3, Katja Liukkonen 2013. ”Turvallisuuspäällikkö valmentaa Selviytyjät kohtaamaan viidakon vaarat.” Luettu 31.1.2014.

http://www.mtv.fi/ohjelmat.shtml/kotimaiset/selviytyjat_suomi/uutiset/1717905/turvallisuuspaallikko-valmentaa-selviytyjat-kohtaamaan-viidakon-vaarat

Yle Puhe, Miia Krause 2013. ”Tosi-tv-tähti tarvitsee psykologin” Kuunneltu 30.1.2014.

http://yle.fi/puhe/ohjelmat/puheen_iltapaiva/tosi-tv_tahti_tarvitsee_psykologin_5481.html

Wikipedia – vapaa tietosanakirja, hakusanoilla: Hälytys 911, MasterChef,, The Real World, Iholla, Selviytyjät, The Biggest Loser. Luettu 18.3.2014

www.wikipedia.fi

Kuvat:

Big Brother tunnus. 2014. Katsottu 4.3.2014

http://fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Big_Brother_2012_logo.jpg

Iholla tunnus. 2014. Katsottu 4.3.2014

<http://www.avatv.fi/minisaitit.shtml/iholla>

MasterChef tunnus. 2014. Katsottu 4.3.2014

<http://www.shinefinland.tv>

Suurin Pudottaja tunnus. 2014. Katsottu 4.3.2014

<http://www.mtv.fi/ohjelmat/uutiset.shtml?871005>

Selviytyjät Suomi tunnus 2014. Katsottu 4.3.2014

<http://www.mtv.fi/viihde/televisio/artikkeli/menestysformaatti-mtv3-kanavalle--osallistu-selviytyjat-suomi--ohjelmaan-/2917564>

LIITTEET

LIITE 1: Haastattelu kysymykset 11.-12.12.2013

- Kuka olet? Roolisi tuotannossa?

- Mikä on roolitukseen merkitys ohjelmalle? Kuinka se vaikuttaa?
- Millainen on ohjelman roolitus prosessi ja kuinka se etenee?
- Kuinka paljon formaatti määrittelee prosessia? Pystyykö formaatin määrittelemiin asioihin vaikuttamaan, mihin esim.?
- Onko kenties vuosittain vaihtuvia teemoja, jonka perusteella ihmisiä valitaan?
- Mitkä ovat roolituksen tärkeimmät elementit?

- Millä perusteilla henkilöt valitaan? Mikä valintaan vaikuttaa?
- Mistä tietää että henkilö on "sopiva"?
- Millaisia asioita kilpailijalta vaaditaan?
- Millainen on esiintyjasopimus?
- Kuinka kilpailijoita valmennetaan? Vai valmennetaanko?

- Mikä on tuottaja rooli roolituksessa?
- Millainen joukko on tekemässä roolitusta? Käytetäänkö roolitus toimistoja?
- Mikä on prosessin haastavin/ helpoin /kivoin/ jännittävin osuus?
- Kuinka kauan roolitukseen yleensä varataan aikaa?

- Bonuskysymyksiä:
- Kuinka kuvailisit tosi-tv:tä 10 sanalla?
- Mistä tulevat ideat tehtäviin?
- Mikä tekee ohjelmasta ns. suomalaisen?
- Mikä on mielestäsi ohjelman tarkoitus?

Lisäkysymykset Pauliina Ojala 21.1.2014

- Mistä kokonaisuus rakentuu? tai mitä se sisältää? (puhuit siitä, että porukan tulee toimia myös kokonaisuutena)
- Onko samoja hakijoita? eri vuosina
- Miten aika jakaantuu roolituksessa?
- Mitkä asiat hakemuksissa on niitä mitkä herättää mielenkiinnon?
- Olisiko mahdollista saada malli jomman kumman tai mielellään molempien ohjelmien nettihakemuksista?
- Mitkä ovat Master Chefin ja Suurimman pudottajan tarkoitukset? Miksi tällaiset ohjelmat ovat olemassa?

Lisäkysymykset Mei Luukkonen 21.1.2014

- Millaisia välitavoitteista casting prosessissa, millaisia ne olivat?
- Millaisia isoja eli ikään kuin pää tavoitteita castingissä oli?
- Kun kilpailijoita haastatellaan, mitä heiltä kysytään?
- Mitä sisältää syvähaastattelu?
- Mitä kaikkea halutaan saada selville?
- Olisiko mahdollista saada mallia nettihakemuksesta?

MTV 3 Tomi Suomela

- Mitkä ovat kanavan tehtävät castingissä?
- Kuinka casting prosessi etenee kanavan osalta?
- Mitkä asiat vaikuttavat?
- Millaisia eroja prosessissa on riippuen siitä onko kyseessä kanavan ostama tai tuotantoyhtiön ostama formaatti?
- Millaisia vaatimuksia kanava asettaa?
- Jos kanava tekee kilpailija hakemukset, voiko niistä saada esimerkkejä?

LIITE 2: Selviytyjät hakemuskaavakkeen kysymykset

- Koko nimi (mahd. aiempi nimi)
- Ikä
- Asuinpaikka
- Syntymäpaikka
- Siviilisäätö
- Lapset
- Kansalaisuus
- Ammatti
- Koulutus
- Kuvaile suhdetilanteesi
- Työllisyystilanne
- Urheilutausta
- Kuva (mahdollisuus lisätä useampia)
- Linkki mahdolliseen Youtube-videoon/ nettisivuusi
- Kerro itsestäsi ja perheestäsi
- Mitä muut ajattelevat sinusta?
- Kuvaile elämäntilanteesi tällä hetkellä
- Mikä saa sinut nauramaan?
- Huumorintaju
- Mikä on mielestäsi piinallista?
- Mikä on pisin aika kun olet ollut yksin matkoilla?
- Missä ja miksi matkustit yksin?
- Mikä on vaarallisin ja vaativin kokemuksesi?
- Mikä sinussa kiinnittää huomion?
- Miksi juuri sinä olisit hyvä tv-esiintyjä?
- Miksi luulet pystyväsi voittamaan Selviytyjät?
- Miksi meidän pitäisi valita juuri sinut?
- Mitä odotat kilpailun jälkeen tapahtuvan?
- Mitä toivot julkisuudelta?
- Pitäisikö meidän tietää jotain sinusta turvallisuutesi vuoksi?
- Oletko terve?
- Onko sinulla jokin sairaus?

- Onko sinulla säännöllistä lääkitystä?
- Allergiat?
- Pystytkö olemaan mukana kuvauksissa viikon viikon ajan (kesällä 2012)?
- Osoite
- Postinumero
- Ptoimipaikka
- Puhelin
- Sähköposti
- Vakuutan että antamani tiedot ovat totta